

Cultul personalității lui Nicolae Ceaușescu reflectat în marcarea unor sărbători naționale și internaționale

Cristian CULICIU

Abstract

The article deals with the way the ruler of Communist Romania from 1965 to 1989 Nicolae Ceaușescu used various national and international celebrations in order to forge his cult of personality that exceeded even the one of his predecessor, Gheorghe Gheorghiu-Dej. The author focuses especially on the following celebrations like the National Day – 23rd of August (1944), the Day of the Republic – 30th of December (1947), the second being a kind of the second National Day; as well as May 1 – the international Workers' Day. The celebrations and the way they were used are contextualized in relation to the political, ideological and international dimensions of the Communist regime in Romania from mid 1960s to the late 1989.

Keywords: Nicolae Ceaușescu, Communist Romania, cult of personality, national and international celebrations, political rituals, ideology

Articolul de față abordează câteva dintre sărbătorile marcate în anii 1965-1989, fiind vorba de Ziua Națională – 23 august, Ziua Republicii – 30 decembrie, acestea două ca sărbători naționale, iar Ziua Muncii – 1 mai, ca sărbătoare internațională. Sigur, semnificațiile acestor zile erau marcate, sub diferite forme, încă din primul an al guvernării Petru Groza, cu excepția momentului 30 decembrie. Însă din 1948, fastul acestor sărbători explodează, fiind puternic influențat atât de realitățile internaționale, cât și de evoluția țării din punct de vedere ideologic, politic, economic, social ș.a.

Aceste realități sunt responsabile pentru evoluția în timp a modului de marcare a amintitelor momente. Așa cum în istoriografie distingem perioada lui Gheorghe Gheorghiu-Dej de perioada lui Nicolae Ceaușescu, ca stil de a conduce, evoluție politică etc., tot astfel facem o distincție între trăsăturile sărbătorilor populare din cele două perioade, ba, mai mult, putem diseca mai multe subperioade în ambele situații.

La modul general, aceste manifestări au avut întotdeauna caracter de masă, menite nu doar a celebra semnificația zilei, dar, obligatoriu, partidul, țara, conducătorii. Pentru o societate de sorginte comunistă, acest tip de manifestații este vital, el reprezentând un mod de control al populației, de manevrare a sa în direcția dorită de regim. Legătura dintre aceste manifestări și cultul personalității conducătorilor este indiscutabilă și ține de caracterul comunist al *marelui conducător*, fie că este vorba de cel național, ori de cei ai URSS, pomeniți mai cu

seamă în timpul propagării spiritului internaționalismului proletar. Încercarea, mai târziu, de a crea legături strânse dintre semnificația zilelor și biografia liderului statului ține de exagerarea până în ridicol și neadevăr a acestui cult.

Pe de altă parte, cultul personalității lui Ceaușescu survenea în condițiile în care însuși șeful statului condamnase cultul lui Stalin în 1961, cult care, practic, a fost copiat de comuniștii români. Punctul său de vedere s-a menținut în 1968, dovadă stând respingerea „oricăror idoli”, o astfel de practică fiind „străină ideologiei clasei muncitoare”¹, acesta „trasând” și o altă tendință, în 1966, cu ocazia aniversării a 45 de ani de la făurirea PCR: „nici un conducător, oricât de proeminent, nu poate fi prezentat drept un singur făuritor al evenimentelor istorice, fără ca aceasta să ducă la zeificarea lui”². Este foarte important a se pune în evidență un astfel de comentariu, căci istoria a dovedit, pentru anii '70-'80, că puterea nu a făcut decât să schimbe total percepția sa asupra lumii și a propriei persoane. În cadrul aceluiași discurs, secretarul general mai spunea că „ar fi greșit să se exagereze meritele din trecut ale unor conducători, pentru a pune istoria în acord cu prezentul; aceasta ar duce la denaturarea adevărului”³. Acest punct de vedere a fost total contrazis începând din anii '70, când lui N. Ceaușescu i se atribuiau mai multe acțiuni procomuniste din ilegalitate, dar și de când cultul personalității sale a cunoscut adevătul avans.

Astfel, discursul ocazionat de intrarea în Praga a militarilor Organizației Pactului de la Varșovia deschidea calea către unele exagerări voite ale scriitorilor, chiar ale opiniei publice, însă adevărata turnură se va fi produs în 1971, odată cu emiterea *Tezelor din iulie*. Preluarea modelului de preamărire a țării și a conducătorului din îndepărtatul Orient (după vizitele din China, Coreea de Nord, Mongolia și Vietnam) n-a făcut decât să pună bazele unei evoluții ridicole a cultului, reflectat în toate manifestările populare.

Vom urmări felul în care acest cult a evoluat în cadrul manifestărilor populare începând cu anul 1967 (anul împlinirii a 30 de ani de la proclamarea republicii), iar mai apoi, cu câte un an de referință, cele două decenii scurse până la prăbușirea sistemului în 1989.

1. Marcarea zilei de 23 August

La 23 august 1944, România, sub presiunea contraofensivei sovietice, ce risca să distrugă întreaga țară, schimba frontul, întorcând armele, împotriva vechilor aliați, fasciștii și naziștii. Noua alianță cu Națiunile Unite, în speță cu Uni-

¹ Anneli Ute Gabanyi, *Cultul lui Ceaușescu* (București: Polirom, 2003), 15.

² Gabriel Moisa, *Direcții și tendințe în istoriografia românească. 1989-2006* (Oradea: Editura Universității din Oradea, 2007), 24.

³ Gabriel Moisa, *Direcții și tendințe*, 24.

nea Sovietică, urma să se dovedească însă fatală pentru democrația românească. Actul de la 23 august era încă de la început tratat prin date false de puterea instalată la 6 martie 1945. Deja în 1946, ministrul de interne de la acea vreme, comunistul Teohari Georgescu, denatura adevărul istoric, anunțând ipoteticul sprijin al partidelor Liberal și Țărănist pentru mareșalul Ion Antonescu și realizarea actului doar de către comuniști și regele Mihai I⁴. Mai târziu, regele va fi și el eliminat din ecuație, schimbarea frontului fiind pusă exclusiv pe seama PCR.

De fapt, actul de la 23 august 1944 a fost dus la îndeplinire de către rege și reprezentanții PNL și PNT, comuniștii fiind ultimii sosiți în acea zi la Palatul Regal. Arestarea lui Antonescu și demiterea guvernului deschideau calea ieșirii din război, dar și a bolșevizării României. În manualul său de *Istoria RPR*, Mihail Roller spunea că „la 23 august 1944 începe o perioadă nouă în istoria României”⁵. Puternica influență sovietică sub care erau scrise astfel de cuvinte, de altfel interpretabile, scăzu mai ales după dispariția lui Stalin în 1953, iar apoi după *Declarația de independență* din 1964. În anii regimului Ceaușescu, turnura era catalogată drept „revoluție națională antifascistă și antiimperialistă”⁶ și zi a eliberării României de sub „jugul fascist”, moment de gloriificare a țării și a liderului național.

În 1967 era marcată „cea de-a XXIII-a aniversare a eliberării României de sub jugul fascist”⁷. Ne aflăm într-o perioadă neutră, în care influența sovietică aproape dispăruse, iar cultul personalității lui N. Ceaușescu era cvasiinexistent. Ziua de 23 august 1967 reprezenta, potrivit presei, un nou prilej cu care „strâns uniți în jurul PCR, al Comitetului său Central, oamenii muncii și-au manifestat (...) hotărârea lor nestrămutată (...) de a ridica România socialistă pe noi culmi ale civilizației și progresului”⁸. Numele șefului statului nu era pomenit. Importante de urmărit sunt și caracteristicile paradei militare și civile din Piața Aviatorilor. Aceste parade, organizate anual cu proxumul prilej, prezentau oamenii și tehnica de apărare a țării, tineretul, agricultorii și muncitorii din fabrici, realizările lor, sportivii etc. Analizând sloganele aferente manifestației, vom constata, în primul rând, lipsa referirilor la Uniunea Sovietică ori la N. Ceaușescu, însă cele cu tendință naționalistă încep să prindă teren. Amintim, dintre acestea:

⁴ Teohari Georgescu, *Discurs rostit în fața cetățenilor sect. III Albastru București – Arenele Romane. 17 iulie 1946* (București: Editura Partidului Comunist Român, 1946), 8.

⁵ Mihail Roller (coord.), *Istoria RPR* (București: Editura de Stat Didactică și Pedagogică, 1952), 669.

⁶ Mihai Dorin, *România de la comunism la mineriade* (București: Institutul Cultural Român, 2006), 72-75.

⁷ *Scînteia*, an XXXVII, nr. 7740 din 22 august 1967, 1.

⁸ *Scînteia*, an XXXVII, nr. 7442 din 25 august 1967, 1.

„Harnicul popor român e pe munca lui stăpân”, „Noi îți creștem avuția, mândră țară România!”, „Tot poporul strâns unit, sub stindardul tău, partid!”⁹. Cu toate că semnele cultului personalității nu sunt atât de evidente, ele limitându-se doar la prezența câtorva portrete în cadrul defilării (pe frotispiciul tribunei încă nu apărea nimic referitor la secretarul general), declicul se va produce în intervalul 1968-1971.

Astfel, pentru anul împlinirii jubileului de trei decenii de la *insurecție*, 1974, remarcăm unele schimbări. Trebuie spus că în acel an avea loc și cel de-al XI-lea Congres al PCR, prilej cu care țara era chemată la noi întreceri și depășiri de plan. Sigur, inclusiv cu ocazia Zilei Naționale, se găseau pretutindeni astfel de chemări, dar în astfel de momente se supralicita mereu. Deși manifestările ocazionate de ziua de 23 August 1974 erau, în principiu, aceleași, de la sesiuni științifice, expoziții, până la demonstrația din centrele marilor orașe, nuanțele lor treceau printr-o schimbare evidentă. Iar aici vorbim, o dată, de tenta naționalistă care se accentua, iar apoi de apariția imaginii și numelui lui N. Ceaușescu din ce în ce mai des. În sesiunea Marii Adunări Naționale dedicată sărbătorii, discursul șefului statului era întrerupt deseori de „aplauze puternice, prelungite”, pentru ca din partea delegațiilor sau partidelor străine să sosească valuri de telegrame de felicitare pe adresa sa¹⁰. În timpul demonstrației militare și muncitorești, mesajele adresate lui erau numeroase, pentru ca scandările să cuprindă de astă dată și numele său, cel mai adesea fiind invocat sloganul „Ceaușescu – PCR!”. Parada, care, conform datelor, a adunat circa 300.000 de persoane, era prilej de prezentare a realizărilor țării către partid, dar de astă dată și către *conducător*. Locul central la tribună l-a ocupat șeful statului împreună cu soția, iar pe frontispiciul tribunei, flancat de anii jubileului sărbătorit, stătea scris: „Trăiască 23 August – ziua eliberării patriei de sub dominația fascistă, sărbătoarea națională a poporului român!”¹¹. Ce nu era foarte clar încă era că, în timp, Ziua Națională va fi devenit un prilej de manifestare a cultului personalității conducătorului mai cu seamă, decât cinstirea țării.

Zece ani mai târziu aceste tendințe se transformă în obiceiuri, propaganda anilor '80 dezvoltându-se invers proporțional condițiilor de trai ale românilor. Anul 1984 a fost din nou an jubiliar, dar și anul Congresului al XIII-lea al PCR. Pe parcursul lunii august s-au desfășurat, cu o intensitate mai mare decât în deceniile trecute, „manifestări omagiale” însemnând expoziții, simpozioane, conferințe etc. În general, ele erau numite „manifestări omagiale”, variind ca tematică, de la evoluția unei zone specifice în cei patru decenii scurși de la

⁹ *Scînteia tineretului*, an XXIII, seria II, nr. 5679 din 25 august 1967, 2.

¹⁰ *Scînteia*, an XLIV, nr. 9955, 25 august 1974, 6-7.

¹¹ *Scînteia*, an XLIV, nr. 9955 din 25 august 1974, 1.

schimbarea frontului, cu sugestia vieții *libere și independente*, comparativ cu anii interbelici¹², până la omagii aduse președintelui țării. Cele din urmă purtau titluri precum „Rolul proeminent al președintelui României, tovarășul Nicolae Ceaușescu, în edificarea unor relații de egalitate, colaborare și pace în lume”. Deja în 1984 exista obiceiul organizării de expoziții cu volume semnate atât de N. Ceaușescu, cât și de soția sa Elena. Oricum, volume omagiale sau de discursuri și articole, plus lucrări științifice cu numele unuia sau altuia apăreau de circa un deceniu, depinzând și de temă. Dincolo de ridicarea în slăvi pe plan local, e de amintit că în acei ani șeful statului român era privit ca o personalitate ce depășea limitele granițelor țării, asta cu toate că în realitate era din ce în ce mai izolat pe mapamond. Dar avansul acestui cult era tot mai rapid, pe măsură ce România înainta pe drumul *societății socialiste multilateral dezvoltate*, din păcate, invers proporțional nivelului de trai al românilor.

O noutate în prezentarea bilanțului pentru 23 August erau, față de anii '70, așa-numitele „ctitorii ale culturii socialiste”. Acestea se legau întotdeauna de „epoca Ceaușescu” și înglobau toate transformările, adică produsele noii politici ideologice de după „Tezele din iulie”. Când vorbim de „cultura socialistă” înseamnă că avem de-a face cu o cultură centrată pe om, pe muncitor mai ales, așa cum însuși N. Ceaușescu ceruse la revenirea din Asia în 1971. Însă această cultură aluneca tot mai mult pe panta cultului personalității, arta, literatura, istoria fiind supuse cerințelor partidului și ale președintelui și avându-i ca temă¹³, iar un astfel de exemplu era festivalul național „Cântarea României”.

Un alt moment interesant aferent acelei aniversări era conferirea medaliei jubiliare de 23 August secretarului general. Aceasta îi era înmănată „primului revoluționar al țării”¹⁴ pentru a fi „adus o contribuție deosebită la înfăptuirea revoluției de eliberare socială și națională”¹⁵. Reține atenția și discursul lui N. Ceaușescu din sesiunea solemnă a MAN. Cuvântarea, exagerat de lungă și întreruptă de pauze și scandări de nu mai puțin de 69 de ori, a însemnat trecerea în revistă a celor mai importante subteme ale sărbătorii din acea zi: rolul PCR în cadrul „revoluției” din încrâncenatul august 1944 sau falsa idee că PCR ar fi fost „singurul partid politic (...) care s-a ridicat (...) împotriva fascismului și a războiului”¹⁶. De observat scandările din timpul discursului: aproape toate au gravitat în jurul partidului și al șefului statului: „Ceaușescu și poporul!”, „Ceau-

¹² Manifestări de tip *arc peste timp*, incluzând simpozioane, comunicări și expoziții. Vezi *Scînteia*, an XLIV, nr. 13051, 9 august 1984, 1.

¹³ *România liberă*, an XLII, nr. 12364, 2 august 1984, 2.

¹⁴ *Scînteia*, an LIII, nr. 13062, 22 august 1984, 1.

¹⁵ *Scînteia*, an LIII, nr. 13052, 10 august 1984, 1.

¹⁶ *Scînteia*, an LIII, nr. 13063, 23 august 1984, 1-2.

șescu – PCR!” și doar o dată se poate consemna una referitoare la Ziua Națională: „23 August – libertate ne-a adus!”. Un alt amănunt ce trebuie amintit este faptul că pe frontispiciul scenei de la Palatul Republicii nu apărea vreo urare referitoare la ziua respectivă, ci stăteau scrise cuvintele „*Trăiască Partidul Comunist Român în frunte cu secretarul său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu!*”, iar deasupra lor ședea portretul celui amintit¹⁷.

Portretul șefului statului apărea de astă dată, mare, și pe frontispiciul tribunei din Piața Aviatorilor. La defilarea militarilor, *grija partidului* pentru nivelul lor de pregătire și dotare nu mai era singular, ci era dublat de *grija secretarului general*¹⁸. Diferențe vizibile pot fi înregistrate doar privind imaginile cu marea de oameni ce străbătea piața. Vorbim de un număr mult mai mare de pancarte și nu orice fel de pancarte, ci de tipul celor pe care apărea ori portretul, ori numele lui N. Ceaușescu, completat cu texte referitoare la apropiatul Congres și la realegerea sa în funcția de secretar general. Doar câteva spuneau: „Trăiască 23 August”, iar pe mult mai multe se putea citi „Epoca Ceaușescu”, „Ceaușescu – eroism, România – comunism!”, „Ceaușescu – tinerii!” sau „Ceaușescu – muncitorii!”¹⁹. Observăm că acum succesele muncitorilor nu erau raportate conducerii de partid local sau național și instituțiilor statului, ci „*conducătorului iubit*”, el devenind acum un simbol al lor, întâiul pol de putere.

După ce, pe tot parcursul manifestării, muncitorii raportau și datorau *conducătorului* realizările înregistrate în Capitală și în țară, iar elevii și studenții îi mulțumeau pentru „frumoasa viață” de care aveau parte, sportivii transmiteau, la rândul lor, mesaje de recunoștință „pentru condițiile materiale create dezvoltării sportului românesc”. La finalul manifestării era fost intonat cântecul „Partidul, Ceaușescu, România”, introdus ca melodie de încheiere în 1981, după ce până în 1974 ea era „Internaționala”, apoi „Trei culori”, iar în 1980 era „E scris pe tricolor unire”. Acest detaliu demonstrează încă o dată depărtarea de convingerile de început ale democrației populare și introducerea noilor idei de tip național în anii '70-'80²⁰.

Din 1985 până în 1988 manifestările de Ziua Națională s-au mutat pe stadionul „23 August” din București. Acolo, la tribuna oficială luau loc invitații cei mai importanți, printre care și președintele cu soția sa. Nu exista o altă tribună oficială, iar vizavi avea loc spectacolul oamenilor muncii, care, cu ajutorul unor planșe colorate, realizau nume, lozinci și imagini dedicate sărbătorii, dar mai cu

¹⁷ *Scînteia*, an LIII, nr. 13063, 23 august 1984, 2-3.

¹⁸ *Scînteia*, an LIV, nr. 13064, 25 august 1984, 2.

¹⁹ *Scînteia*, an LIV, nr. 13064 din 25 august 1984, 2.

²⁰ Manuela Marin, *Originea și evoluția cultului personalității lui Nicolae Ceaușescu. 1965-1989* (Alba-Iulia: Altir, 2008), 169.

seamă liderului român. Alte spectacole aveau loc pe teren, de obicei ale tinerilor, pionierilor și sportivilor.

2. Marcarea zilei de 30 Decembrie

Abdicarea forțată a regelui Mihai I al României reprezenta cel din urmă pas pe care PCR trebuia să-l facă pentru bolșevizarea totală a țării. Această ultimă etapă s-a consumat în condițiile ocupării de către reprezentanții BND a majorității locurilor în Adunarea Deputaților, în urma alegerilor falsificate din 1946, iar apoi în urma desființării, respectiv autodizolvării PNT și PNL. Nefiind locul potrivit aici, nu vom insista asupra detaliilor privind abdicarea regelui, însă este esențial să precizăm că data coincide cu proclamarea Republicii Populare Române. Se încheia, în opinia celor de extremă stânga, *democratizarea țării*, ca rod unic al eforturilor partidului și al *oamenilor muncii*. Din acel moment, an de an, data de 30 Decembrie era marcată ca Ziua Republicii, moment de bilanț, mai ales prin coincidența cu finalul anului calendaristic. Făcând o radiografie a atitudinii față de moment în anii imediat ulteriori, vom putea constata un nivel foarte ridicat al entuziasmului, care însă va scădea odată cu îndepărtarea de evenimentul declanșator.

Diferențe semnificative între felul în care momentul era prezentat la începutul anilor 1950 și deceniul al nouălea nu vom găsi, istoriografia, presa oficială, discursul politic, abordând destul de liniar și consecvent, în sensul dictat de putere, acțiunile care au dus la căderea monarhiei românești. În general, contribuția *decisivă* a comuniștilor, respectiv abdicarea *unilaterală* a regelui deveniseră, oficial, fapte reale ale trecutului recent. Ipotetica *contrarevoluție* a monarhiștilor și solidarizarea poporului cu comuniștii²¹ au rămas valabile pe tot parcursul perioadei anterioare, dar și a celei pe care o avem în discuție.

Pentru Ziua Republicii, semnificative sunt aniversările din anii 1967, 1972, 1977 și 1987, prilejuate de împlinirea a 20, 25, 30 și 40 de ani de la desfășurarea evenimentelor.

În 1967, revista *Magazin istoric* reconstitua, în sensul amintit, atmosfera generală a anului 1947: „...de la un capăt la altul al țării (...) muncitori, țărani, intelectuali, ostași, bărbați și femei, tineri și vârstnici, își manifestau furtunos bucuria pentru mândrul titlu de cetățean al Republicii Populare Române”²², și

²¹ Gheorghe Țuțui, „Abolirea monarhiei”, *Magazin istoric*, an I, nr. 9, decembrie 1967, 18, *Istoria României – compendiu*, ediția a II-a (București: Editura Didactică și Pedagogică, 1971), 467.

²² „Cu tovarășii Ion Niculi și Gheorghe Stere despre primul prezidiu al republicii”, *Magazin istoric*, an I, nr. 9, decembrie 1967, 1.

asta într-un moment „hărăzit a fi predecesorul anului ce încheia un secol de la revoluția din 1848”²³.

Așa cum s-a amintit, sfârșitul anilor 1960 se prezentau destul de neutre din punctul de vedere al marcării momentelor festive. Puternica influență a internaționalismului proletar dispărând, locul începea să fie luat de naționalismul ceaușist, foarte slab prezent și el. Avem, și aici, câteva categorii de manifestări, identice celor amintite la Ziua Națională: expoziții, conferințe, spectacole, mai puțin adunări populare. Este drept că festivismul acestei sărbători nu se apropia deloc de cel al zilei de 23 August sau 1 Mai, căci mai toate evenimentele se desfășurau în interior. Astfel, la finalul amintitului an 1967, atmosfera de la ședința consacrată a Marii Adunări Naționale (MAN), dar și cea a spectacolului festiv de la Sala Palatului se încadrau în limite sobre. Presa amintește participarea șefului statului la cel de-al doilea moment folosind doar simple cuvinte: „Nicolae Ceaușescu cu soția”²⁴. Altfel, nicio referire la persoana sa, ci doar la conținutul aniversării.

Deși la începutul anilor 1970 cultul personalității conducătorului nu era o realitate evidentă și constantă, urmărind relatările presei vom constata totuși apariții mai dese ale secretarului general în legătură cu marcarea Zilei Republicii. Nu doar că întrecerea socialistă dedicată momentului și, implicit, finalului de an avea tendința spre a fi socotită inclusiv în contul său, dar discursurile aferente zilei de 30 Decembrie deveneau, nu neapărat mai numeroase, dar în mod cert mai lungi. Cuvântările, întrerupte de tot mai dese ropote de aplauze, se înscriau în „atmosfera caracteristică evenimentelor de seamă”, fără a neglija semnificația zilei. Sigur, nu putem neapărat integra această realitate cursului urmat de fenomenul cultului personalității, dar este evident faptul că, odată cu trecerea timpului, discursurile din cadrul ședințelor festive ale MAN căpătau proporții mai mari.

Deja discursurile din 1972 erau presărate cu „vii și puternice aplauze” și cu scandări („Ceaușescu – PCR!”)²⁵. Conținutul acestor discursuri era asemănător în acei ani, el având în vedere actul abdicării regelui și al proclamării republicii ca o etapă ulterioară și firească a evoluției țării, după bătăliile lui Ștefan cel Mare și Mihai Viteazul, revoluția lui Horea, cea a lui Tudor și cea pașoptistă, unirea din 1859, proclamarea independenței, respectiv Marea Unire, dar și ținând loc de bilanțuri și perspective²⁶. Pe de altă parte, invocând exemplul spectacolului festiv din acel an, observăm migrarea atenției către șeful statului. Deși

²³ Țuțui, „Abolirea monarhiei”, 15.

²⁴ *Scînteia*, an XXXVII, nr. 7569, 30 decembrie 1967, 1.

²⁵ *România liberă*, an XXX, nr. 8767, 30 decembrie 1972, 1-3.

²⁶ *România liberă*, an XXX, nr. 8767, 30 decembrie 1972, 1.

nu vorbim neapărat încă de o obsesie a invocării sale, printre cântece patriotice precum „Trei culori” își făceau locul și câteva poezii inspirate din directivele sale, publicate în presa națională. Totodată, amintim încheierea unui obicei ce va deveni larg răspândit în anii ulterioari, anume acela al acordării de buchete de flori soților Ceaușescu din partea copiilor²⁷.

Pe parcursul anilor '70, coordonatele trasate s-au împământat, generalizat și dezvoltat ca profunzime. Concret, spectacolele omagiale, limitate totuși de spațiile mici, interioare, în care aveau loc, căutau înclinarea balanței laudative dinspre republică și partid, către *conducător*, asemenea celor de 23 August. Proporțiile erau totuși limitate, însă relativul echilibru de la aniversarea a trei decenii de la abolirea monarhiei (în 1977) nu putea fi de durată, conform motivelor expuse mai sus.

Principalele diferențe față de situația din perioada amintită le regăsim în deceniul nouă. În primul rând, alăturarea tot mai adesea și în număr mai mare a citatelor din N. Ceaușescu titlurilor sau articolelor de presă vizând sărbătoarea republicii îi dubla discursurile din ce în ce mai lungi. Acum, jocul de cuvinte îl plasează în fruntea „procesului continuu, (...) de făurire a unei democrații reale, de stimulare a aportului maselor celor mai largi la activitatea de conducere”²⁸, astfel că, se spunea, „țara a crescut, an de an, cincinal după cincinal”²⁹. Mai mult, se spunea, în 1987, cu ocazia aniversării jubileului de patru decenii a republicii, că procesul amintit mai sus, susținut de șeful statului și al cărui cap era socotit a fi, urma să fie de durată: „Revoluția a continuat și continuă. Ea nu se va încheia niciodată”³⁰.

Important de menționat, pentru recursul la trecut făcut cu acea ocazie, este stabilirea ca reper a Congresului al IX-lea al PCR. Din acel moment, „de când în fruntea partidului și a țării se află tovarășul Nicolae Ceaușescu”³¹, evoluția țării, se spunea, cunoscuse un avans formidabil. Iată, deci, un element interesant al cultului personalității conducătorului: rolul său absolut de după 1965, față de ignorarea lui Dej ca lider cincizecist. Tocmai în această notă, pentru simpozioanele desfășurate în toate orașele importante ale țării, titlurile au fost asemănătoare, având un element comun: „Mărețe ctitorii ale epocii Nicolae Ceaușescu” (județul Maramureș)³², „Semnificația istorică a proclamării re-

²⁷ *România liberă*, an XXX, nr. 8767, 30 decembrie 1972, 3.

²⁸ Tudor Olaru, „Republica în anul XXX”, *Almanah Știința* 1978, 33.

²⁹ *Știința*, an L, nr. 11931, 30 decembrie 1980, 1.

³⁰ Adrian Vasilescu, „40 de ani de la proclamarea republicii. Memorabil act revoluționar, istorică izbândă a poporului”, *Almanah Știința* 1988, 50.

³¹ *Știința*, an LVII, nr. 14104, 24 decembrie 1987, 4.

³² *Știința*, an LVII, nr. 14104, 24 decembrie 1987, 4.

publicii. Epoca Nicolae Ceaușescu³³ sau „Anii luminoși ai republicii în epoca Nicolae Ceaușescu”³⁴. La fel, spectacolele muzicale purtau titlul „Partidul, Ceaușescu, România!”, iar bibliotecile organizau expoziții cu volume semnate de cuplul prezidențial³⁵.

3. Marcarea zilei de 1 Mai

1 Mai, Ziua Muncii, este o sărbătoare internațională. Deși este un produs al occidentului, urmare a acțiunilor muncitorești din SUA sfârșitului de veac XIX, acesta urma a deveni, în urma preluării puterii de către sovietul de la Petrograd, un moment de referință pentru baza de masă a sistemului comunist – lucrătorii din fabrici și țărani. În lumea dominației roșii, 1 Mai a ajuns o sărbătoare de prim rang, marcată întotdeauna cu spectacole, parade militare, demonstrații muncitorești. În România, de la venirea PCR (PMR) la putere și până la numirea lui N. Ceaușescu în funcția de prim-secretar al Comitetului Central, 1 Mai a avut aceeași însemnătate și a fost marcată în România, ca și în alte țări socialiste. Cu timpul însă, pe măsură ce N. Ceaușescu schimba modul de raportare a societății la trecut și prezent, 1 Mai a devenit un instrument de propagandă al șefului statului. Momentul istoric vizat și intens aclamat apoi a fost 1 mai 1939 – o presupusă implicare hotărâtoare a lui N. Ceaușescu într-o acțiune cu caracter antifascist.

În acea zi, prin acordul regelui și nicidecum sub organizarea comuniștilor, a avut loc congresul general al breslelor muncitorești în sala cinematografului Aro din Capitală. Acolo, prim-ministrul Armand Călinescu arăta că, în cazul în care vecinii României ar încerca să atenteze la intergritatea statului, răspunsul va fi „cea mai hotărâtă și cea mai neclintită rezistență”³⁶. Întruniri muncitorești au avut loc în acea zi și în alte trei locuri din Capitală: sălile Eintracht și Tomis, unde ar fi luat parte câteva mii de muncitori³⁷. După încheierea celor trei întruniri, grupurile totalizând 15.000 de muncitori s-au încolonat (abia aici intră în scenă N. Ceaușescu, el nefiind prezent în sala Aro) și au traversat Capitala prin fața palatului regal, unde îi saluta însuși Carol al II-lea. La rândul lor, lucrătorii afixau salutul Frontului Renașterii Naționale (vezi anexa 1), nicidecum strigând împotriva fascismului și pentru unitatea clasei muncitoare, așa cum s-a spus ul-

³³ *Scînteia*, an LVII, nr. 14107, 27 decembrie 1987, 5.

³⁴ *Scînteia*, an LVII, nr. 14109, 30 decembrie 1987, 3.

³⁵ *Scînteia*, an LVII, nr. 14104, 24 decembrie 1987, 4.

³⁶ Ion Petcu, *Ceaușescu: un fanatic al puterii – biografie neretușată* (București: Românul, 1994), 89-90.

³⁷ Silviu Achim, „1 mai 1939. Măreață zi de luptă unită a muncitorimii române”, *Almanah Scînteia* 1984, 107.

terior. Doar câțiva comuniști au fost infiltrați în mulțime, creând presiune și scandând unele lozinci³⁸. Punctul final al defilării urma să fie Mormântul Eroului Necunoscut în vederea depunerii de coroane³⁹.

Peste ani, în timpul apogeului cultului personalității conducătorului, dar și sub imboldul unui nou curent literar și istoric șaptezecist – protocronismul⁴⁰, lui N. Ceaușescu i-a fost atribuită organizarea, împreună cu alți ilegaliști, a acestei serii de manifestări. Din dorința de preamărire, politrucii vremii aveau tendința sau sarcina de a împinge acțiunile „revoluționare” ale președintelui la vârste cât mai fragede⁴¹.

Mitul participării (ca organizator) al lui N. Ceaușescu la manifestația din 1 mai 1939 se aseamănă cu cel al participării lui Dej la „lupta ceferiștilor” din 1933 de la Grivița. Interesul PCR față de promovarea acestui eveniment a fost dublu: să arate că Partidul Comunist din România, așa slab cum era, ar fi putut puncta hotărâtor în cursul istoriei și că N. Ceaușescu ar fi fost dintotdeauna puternic și capabil să organizeze și să conducă masele.

În condițiile în care însuși N. Ceaușescu afirma despre 1 mai 1939 că ar fi fost „un moment superior în lupta pentru unitatea clasei muncitoare din România”⁴², reacția trebuia să fie de continuare, chiar dezvoltare (spre absurd) a ideii.

La sfârșitul anilor '60 și în anii '70 prezentarea Zilei Muncii se făcea în limite, să le numim, *normale*, presa titrând, de obicei, „Trăiască 1 Mai, ziua solidarității internaționale a celor ce muncesc!”. Au fost perioade, de pildă în 1967, când tradiționalele întreceri de 1 Mai nu erau reliefate în mass-media națională. Însă cântecele și poeziile specifice și, mai ales, parada militară (eliminată ulterior) și muncitorească dovedeau o simptomatice consecvență.

Evoluția sărbătorii, în ultimele două decenii ale socialismului românesc, s-a restrâns, în destul de mare măsură, în jurul președintelui, punând în umbră adevărata sa semnificație. De regulă, informațiile privind istoricul zilei de 1 Mai și importanța sa, erau promovate prin articole separate de cele despre evocarea sa în țară. Adică, prin aceasta, se făcea o separație între motivele pentru care muncitorii, agricultorii, constructorii, elevii și sportivii erau mobilizați anual la parade. Defilările se desfășurau pe tiparul celor de Ziua Națională, iar

³⁸ Petcu, *Ceaușescu: un fanatic al puterii*, 91.

³⁹ B. T. Ripeanu, „1 mai 1939 de la realitate la fals”, *Magazin istoric*, an XXIV, nr. 11 (284), noiembrie 1990, 25.

⁴⁰ Edgar Papu, „Protocronism românesc”, *Secolul 20*, nr. 5-6, 1974, 9.

⁴¹ Vezi în acest sens: Olimpiu Matichescu, *1 Mai 1939, moment semnificativ în lupta poporului român împotriva primejdiei fasciste, pentru apărarea independenței și suveranității naționale* (București: Editura Politică, 1974); Olimpiu Matichescu, *Tineretea revoluționară a tovarășului Nicolae Ceaușescu* (București: Editura Politică, 1981).

⁴² Matichescu, *1 Mai 1939*, 29.

pentru aceste două decenii importante rămân pancartele, sloganurile și imaginile prezentate, atât de manifestanți (portrete), cât și de presă.

Deja în 1974 (an în care se marca și împlinirea a 30 de ani de la crearea Frontului Unic Muncitoresc) cultul personalității era prezent și puternic reliefat prin sloganele folosite: „Ceaușescu – PCR”, „Ceaușescu și poporul”, „Stima noastră și mândria, Partidul – Ceaușescu – România”. Deci, cu toate că manifestația era dedicată Zilei Muncii, prim-planul l-au ocupat partidul și secretarul general⁴³, cei prezenți „aplaudându-l și ovaționându-l îndelung”⁴⁴, mai ales în urma investirii sale ca președinte în 28 martie.

Contrapunerea lui 1 mai 1939 peste 1 Mai cel *clasic* era cât se poate de evidentă în anii '80. Pentru a fi cât mai convingători, propagandiștii fabricau documente și fotografii false ca „dovadă” a ideilor susținute. Retușarea imaginilor în care apărea N. Ceaușescu devenea încet o obișnuință, astfel că de la simpla modificare a trăsăturilor feței, a gâtului, înălțimii s-a ajuns la includerea sa, împreună cu soția, în imagini în care nu-și aveau locul. Obiceiul retușării fotografiilor lui Ceaușescu a atins apogeul în perioada 1984-1985. Zvonurile vorbeau atunci despre un președinte bolnav, operat în secret, cu puteri slăbite și ale cărui apariții în public și media s-au redus simțitor. În imaginile din presă președintele apărea totuși ca un om sănătos, în putere. Era un soi de manipulare ce reclama folosirea fie a unor imagini mai vechi, fie a corecturilor ce însemnau în primul rând modificarea trăsăturilor feței: ascunderea ridurilor, a cearcănelor și chiar aplicarea unui zâmbet în locul unei expresii sobre⁴⁵. Însă pentru tema lucrării de față rămâne important falsul făcut în vederea demonstrării participării soților Ceaușescu la manifestarea muncitorească amintită. E vorba de o fotografie realizată în timpul manifestării, cu o mulțime în care mai toți priveau în aceeași direcție și în care, prin „tehnici primitive”, au fost inserate chipurile celor doi, dar și al lui Constantin David, un ilegalist din anii '30. Imaginea retușată a apărut în 1981, în lucrarea „Istoria ilustrată a României”⁴⁶, fiind apoi preluată de majoritatea publicațiilor din țară, inclusiv de manualele școlare⁴⁷. Modificarea, realizată în două etape de Serviciul Atelier Fotografic de pe lângă CC al PCR⁴⁸, avea ca scop convingerea, asta cu toate că în anii '80 cele două fotografii, neretușată și retușată, au circulat în paralel.

⁴³ *Scînteia*, an XLIII, nr. 9858, 2 mai 1974, 1.

⁴⁴ *România liberă*, an XXXII, nr. 9181, 2 mai 1974, 1.

⁴⁵ Gabanyi, *Cultul lui Ceaușescu*, 105-106.

⁴⁶ Thomas Kunze, *Nicolae Ceaușescu: o biografie* (București: Vremea, 2002), 51.

⁴⁷ Ripeanu, „1 mai 1939 de la realitate la fals”, 25.

⁴⁸ F. Tone, „Povestea unei poze trucate”, *Historia*, an X, nr. 99 din martie 2010, 23.

În 1984, de o mai mare importanță decât Ziua Muncii, data de 1 mai marca 45 de ani de la „manifestația antifascistă” din 1939. Pe lângă asta, festivismul aceluia an gravita puternic și în jurul jubileului de patru decenii de la actul din 23 august 1944 și al Congresului al XIII-lea al PCR. De 1 Mai 1984 remarcăm, în primul rând, stilul total diferit în care era compusă fraza din capul primei pagini a ziarelor. De la simpla exprimare ce domina în anii '70 s-a ajuns la o formulă în care cultul personalității apare evident: „Trăiască unitatea de nezdruccinat a întregului nostru popor în jurul Partidului Comunist Român, al secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu!”. Așadar, o referire directă la șeful statului, niciuna la Ziua Muncii.

„Adunarea populară” avusese loc cu o zi în urmă, pe 30 aprilie. Ziua, „intrată în tradiția sărbătorilor scumpe ale poporului nostru”, avea două semnificații – 45 de ani de la „manifestațiile anticomuniste” din 1939 și 40 de ani de la constituirea Frontului Unic Muncitoresc. Un foarte important aspect pentru felul în care se scria în anii '80 era precizarea că „sărbătorind ziua de 1 Mai” se aducea „un fierbinte omagiu gloriosului nostru partid” și „tovarășului Nicolae Ceaușescu”⁴⁹.

La „adunarea populară” în principiu doar urarea „Trăiască 1 Mai, Ziua solidarității internaționale a celor ce muncesc, ziua frăției muncitorilor de pretutindeni” amintea ceea ce se sărbătorea în teorie, căci sloganele alunecau mai mult către partid și „conducător”: „Ceaușescu – PCR!”, „Ceaușescu și poporul!”, „România – Ceaușescu – Pace!”, dar și „Trăiască eroica noastră clasă muncitoare!”⁵⁰. În aceeași notă, corurile cântau „Partidul – Ceaușescu – România!”. Deschizând seria discursurilor, primarul general al Capitalei, Gheorghe Pană, a ținut în primul rând să arate că adunarea prilejuită de sărbătoarea Zilei Muncii este o bună oportunitate de a aduce „un vibrant și călduros omagiu celui mai iubit fiu al poporului român (...) tovarășul Nicolae Ceaușescu”. În privința elogiului personalității șefului statului, vorbitorul parcă nu mai sfârșea cu laudele la adresa sa. Iar de la cuvinte precum „conducător clarvăzător” ajunge să se adreseze direct acestuia, mulțumindu-i pentru „activitatea sa revoluționară” din ultimele decenii. Altfel spus, se promova ideea că N. Ceaușescu ar fi fost primul și cel mai important luptător pentru pace și pentru muncitorime. Atât discursul primarului Capitalei, cât și scandările de la finalul acestuia demonstrează că deja totul gravita în jurul personalității secretarului general, iar semnificația zilei de 1 Mai trecuse în plan secund. După intonarea mecanică a frazei „Ceau-

⁴⁹ *Scînteia*, an LIII, nr. 12966, 1 mai 1984, 1.

⁵⁰ *Scînteia*, an LIII, nr. 12966, 1 mai 1984, 4.

șescu – România – stima noastră și mândria!”⁵¹ a urmat spectacolul festiv, încadrat și el între aceleași ziduri inexpugnabile ale propagandei.

Ultimul an al socialismului în România, 1989, a însemnat și ultima zvâcnire a propagandei ceușiste. În acel an nu s-au mai organizat demonstrații ale muncitorilor, ci adunări muncitorești în toate orașele mari, și acestea cu câteva zile înaintea lui 1 Mai. Două au fost momentele aniversate atunci, respectiv centenarul declarării zilei de 1 mai ca Zi a Muncii, dar și semicentenarul „marii demonstrații patriotice, antifasciste și antiimperialiste” din 1939. Numind ziua de 1 Mai „simbol al eroismului muncitoresc”, *Scînteia* aducea omagii celor considerați a fi „cei mai importanți muncitori ai țării”, soții Ceaușescu. „Înaltul omagiu” era adresat celor doi pentru meritul de a-și fi „contopit munca și viața cu eroica luptă a gloriosului nostru partid comunist”. Observând textul, importanța celor doi o vedem prin faptul că numele lor apar scrise cu majuscule⁵². Uneori lauda ajungea pe culmi nebănuite, când se spunea despre momentul petrecut cu 50 de ani în urmă că a fost un „eveniment scris cu litere de aur în istoria națională”. În aceeași notă, păstrând caracterul nestemat al acțiunii, este amintită și contribuția Ceaușeștilor: „În letopisețul de aur în care așezăm la locul marilor cinstiri marea demonstrație patriotică, antifascistă și antirăzboinică de la 1 mai 1939 din Capitală înscriem cu această prețuire și profundă recunoștință numele tovarășului Nicolae Ceaușescu, al tovarășei Elena Ceaușescu, care au avut un rol determinant în organizarea și desfășurarea acestui act de înaltă istorie națională”⁵³. Se arată că muncitorii au conferit zilei caracterul unei „puternice lupte revoluționare”, transformând-o în „cea mai puternică bătălie cu caracter antifascist și antirăzboinic din Europa acelei vremi”⁵⁴. Sigur, exagerările erau la ele acasă, însă propaganda le vedea justificate în contextul dublei aniversări din acel an.

Având în vedere că „Ziua Muncii dobândește în 1989 o strălucire aparte”, din cauza dublei aniversări, în țară se anunțau manifestări importante. Anunțul privind achitarea integrală a datoriei externe decala în acel an toate întrunirile populare din țară, astfel încât la finalul lunii aprilie ele vizau felicitarea țării, a Partidului și a șefului statului pentru amintitul succes, realizat, socotim, „înaintea planului”, adică înaintea datei de 1 mai.

Mitingul din Capitală a avut loc pe 19 aprilie, la două zile după anunțarea achitării integrale a datoriei externe, se zicea, „din inițiativa și la dorința colectivilor de oameni ai muncii”. La întrunire, N. Ceaușescu rostea o *cuvântare*, de

⁵¹ *Scînteia*, an LIII, nr. 12966, 1 mai 1984, 4.

⁵² *Scînteia*, an LVIII, nr. 14501 din 4 aprilie 1989, 1.

⁵³ *România liberă*, an XLVII, nr. 13813 din 5 aprilie 1989, 1.

⁵⁴ *Scînteia*, an LVIII, nr. 14501 din 4 aprilie 1989, 1, 3.

data asta scurtă, dar presărată cu multe pauze (nu mai puțin de 28!) în care s-a aplaudat și s-a scandat „Ceaușescu – PCR” și „Ceaușescu și poporul!”.

Cotidienele naționale au fost generoase în publicarea de fotografii de la miting, așa că putem trage unele concluzii și în privința sloganelor folosite în acel timp. De data asta numărul pancartelor a fost parcă mai mare ca oricând, marea de oameni devenind invizibilă în spatele acestora. Printre ele cel mai adesea zărim cuvântul „Ceaușescu”, dar, ca noutate, au apărut câteva care făceau referire la lichidarea datoriei externe și la independența economică a României. La fel de multe erau portretele lui Nicolae și ale Elenei Ceaușescu, fiind amândoi prezentați tineri, așa cum secția propagandă dorea să-i mențină⁵⁵.

Adunări populare, ca cea din București, au avut loc și în alte orașe ale țării. Din marile centre urbanistice au fost expediate telegrame prin care șeful statului era informat cu privire la luarea la cunoștință a „importantelor hotărâri și legi adoptate” la sesiunea MAN. Expeditorii nu omiteau să-și exprime „cu aleasă stimă și prețuire” „mândria nețărmuită” față de epoca și persoana lui N. Ceaușescu⁵⁶. Au urmat câteva zile în care, în mod interesant, dar deloc surprinzător, ziarele centrale (*Scînteia*, *România liberă*, *Scînteia tineretului*) au apărut cu pagini identice, cu același text și aceleași imagini de la adunările din orașele țării.

Pe 29 aprilie, la Sala Palatului Republicii, s-a desfășurat adunarea festivă dedicată zilei de 1 Mai. Ținută în prezența soților Ceaușescu și a oficialităților de partid și de stat, adunarea a reprezentat un nou prilej de aclamare a șefului statului. Așa cum spunea presa, adunarea „a constituit un prilej de vibrantă reafirmare a dragostei și respectului profund cu care partidul, poporul întreg înconjoară pe marele bărbat din fruntea țării”⁵⁷. La respectiva adunare a rostit un discurs Manea Mănescu, membru al CPEX al CC al PCR. Și la acel discurs au fost pauze multe, s-a aplaudat și s-a scandat. Însă ceea ce a făcut ca această cuvântare să difere de cele ale lui N. Ceaușescu a fost faptul că însuși șeful statului a fost subiectul principal, Mănescu laudându-l (pe el și partidul) parcă fără oprire. Începutul fiind promițător, membrul CPEX referindu-se la însemnătatea zilei muncii, cuvintele au alunecat rapid către rolul soților Ceaușescu în manifestația din 1939. De aici au început elogiile, astfel că de la „continuator al marilor noștri înaintași”, cu o „personalitate legendară” a ajuns să-l catalogheze drept „promotor consecvent al noii gândiri în viața internațională”⁵⁸.

⁵⁵ *Scînteia*, an XLVII, nr. 13826, 20 aprilie 1989, 1.

⁵⁶ *Scînteia*, an XLVII, nr. 13827, 21 aprilie 1989, 3.

⁵⁷ *Scînteia*, an XLVII, nr. 14524, 30 aprilie 1989, 1.

⁵⁸ *Scînteia*, an XLVII, nr. 14524, 30 aprilie 1989, 1.

De 1 Mai presa nu propunea pentru antetul primei pagini vreo urare, ci doar un simplu text ce putea fi regăsit în paginile ziarelor pe tot parcursul anului: „Strâns unit în jurul partidului, al tovarășului Nicolae Ceaușescu, întregul popor acționează ferm pentru înflorirea patriei”⁵⁹. Pentru aceeași zi Poșta Română propunea o emisiune filatelice de două timbre dedicată. De astă dată, pe una din valori apăreau chipurile soților Ceaușescu, încadrate de tema emisiunii: „50 de ani de la marea demonstrație patriotică, antifascistă și antirăzboinică de la 1 mai 1939”.

Sintetizând cele prezentate, nu putem ocoli o realitate istorică dură pentru trecutul recent al României. Felul în care aceste date-etalon pentru regimul de extremă stângă din România erau tratate arată, pe de-o parte, o manipulare serioasă a științei istoriei, nevoită a recurge la diferite artificii de falsificare a trecutului în favoarea puterii de la București și a șefului statului, că este vorba de Gheorghe Gheorghiu-Dej sau, mai ales, de Nicolae Ceaușescu. Falsificarea istoriei s-a făcut voit, din dorința legitimării regimului și a faptelor din ilegalitate ale membrilor PCR, dar și pentru a asimila acestora unele merite ale faptelor bune din trecutul țării. Mai mult, ritmul acestui proces nu a putut fi niciodată limitat de nimeni, conducerea politică a țării ridicând ștacheta falsificării cu fiecare jubileu.

Propaganda PCR și toate manifestările asociate sărbătorilor de 1 Mai, 23 August și 30 Decembrie aveau în vedere baza de masă a partidului și statului, reprezentând bune exemple ale supralicitării *prezentului socialist* și aplicării istoriei trucate. Cultul personalității conducătorului a fost o realitate manifestată cu predilecție în anii '70-'80 ai secolului trecut, cu orice ocazie, dar în primul rând în cele amintite mai sus. A fost un instrument de preamărire și, concomitent, de menținere a controlului unei societăți aflate în declin.

Rezumat

Cuvinte-cheie: Nicolae Ceaușescu, România comunistă, cultul personalității, sărbători naționale și internaționale, ritualuri politice, ideologie

Articolul se axează pe maniera în care liderul României comuniste în perioada 1965-1989 a utilizat pe larg varii sărbători naționale și internaționale pentru a-și promova cultul personalității care de multe ori l-a întrecut pe cel al predecesorului său, Gheorghe Gheorghiu-Dej. Autorul se referă la câteva sărbători: Ziua Națională – 23 august, Ziua Republicii – 30 decembrie, acestea două ca sărbători naționale, iar Ziua Muncii – 1 mai, ca sărbătoare internațională. Manifestările de sărbătoare sus-menționate sunt analizate și în contextul politic, ideologic și internațional.

⁵⁹ *România liberă*, an XLVII, nr. 13835, 1 mai 1989, 1.